

కర్ణ ఛా ర ము

భాగమహాకవికృత
కర్త ధార ము

15198

గ్రంథకర్త.
విద్వాం కోపలై శివకామేశ్వరరావు
త్రెనాలి

పర్యాధికారములు ౧౦. వివికాశ్శ్రవణాపు అర్థములు

ప్రథమ ముద్రణము
దుందుభి, చైత్ర శత్రుత్వము

త్రిపుర శుందరీ ప్రభావ,
తెనాలి.

శ్రీ

ఉ పా ధ్నా త ము

అపారే కావ్య సంసారే కవితేషు ప్రజాపతిః

యథాఽన్యైశ్చైతే విశ్వం తత్తదం పరేషు తే

అ బ్ధియేషు రాజే.

కవి యోగ్యుఁ డొకమునకుఁ జేజమును గల్పించునది కవి శక్తి. 2. జాతి యన్నతత్వమును ప్రసించునాడు కవి. ఇతని చిత్రలేఖ సమితర శిల్పుల చేతల నంటిది కాదు. అతర చిత్రకారుడు కవి; తదితర శిల్పులు తర చిత్రకారులు. ఈ యధిక గుణమే సర్వ శిల్పుల యందుఁ గవి యుత్కృష్టుఁడని నిర్ధారించు చున్నది. కవి చిత్రీకరములు కావ్యములు. ఈ కావ్యములు కటా శాస్త్రపాఠము వలనఁ గలుగు శలమును సులభముగా మఱన్పు నానందమున నోలలాడించుచుఁ బాఠకుఁడకు సమకూర్చును. కటాబుద్ధులుగాని శాస్త్రములను బఠించి యందలి యనన్య న స్తువను గ్రహింపలేరు. కావ్యములన్ననోకుశాగ్రబుద్ధులుఁగూడ స్వల్ప ప్రయాసముచేఁ బఠించుటకును, శాస్త్రోక్తి వేద్యమగునద్య

స్తువును గ్రహించుటకును, దద్దరిహాణ తదనుభవముల నవ్యవిధికముగా నొందుటకును నుపయోగించును. ఇట్టి వేద్యావేద్యముగు నవాఙ్మానసగోచరవస్తువును స్వస్వరూపమునగాఁ జెలియఁజేయు కావ్యమును జెప్ప కవి ద్రష్టయు, లోకోత్తేజమును గల్పించువాఁడును, జాతి యున్నతత్త్వమును జూపింప వాఁడును నగును. కావ్యరూప సంసారము నొందు బ్రహ్మపతి కవి కాక మేరొండు పురుషుఁడగునా? అందు నీ కావ్యరూప సంసారము అంతు లేనిది. దరిలేని దానికి దరిని గల్పించు మహానుభావుఁడు కవి.

లోకము సాధారణ మానవులకుఁ గన్పించు సత్త్వలఁగవికిఁగన్పింపదు. కవి భావమునందు లీనమై భావప్రపంచమును గల్పించు కొనును; రసమునందుఁడన్నయున్నై తదవ్యయును గననేరఁడు. కవి తాననుభవించిన మహానందమును వ్యక్తావ్యక్తముల సాధారణ మానవులకు భాషాద్వారమున వినిపించును. ఇట్లులగానము చేయుచు వినిపించుట లోకులు తనపాటను విసవలయునని కాదు; తాననుభవించిన యానందమును బట్టలేక వాక్కున వెలిబుచ్చును. అట్లు వెలిబుచ్చుట మనము లోకమునందు నెల్లెడలఁ జూచుచునే యున్నాము. బాలుఁడు హృదయరంజకముగు దానిని జూచినప్పుడు నోట మాట రాకపోయినను దన యానందమును వెల్లడించుచున్నాఁడు. తిర్యగ్జంతువులును దాదృ

శాసనమును బ్రపంచించుట సనాతనము మనము చూచుచున్నాము. అట్టియెడఁగవియుందు విశేషమేమి యను సందేహము కలుగ వచ్చును. అవును; నిజమే. బాలాదు లవ్యక్తజ్ఞములచే ద్రష్టలకును శ్రోతలకును దామనుభవించు సుఖమును గలిగించుచున్నారు. కవులు తాళికానుభవము కలవారు. తమ మానందమును శాశ్వతముగ సత్తర సూపమునఁ బ్రపంచించురు. క్రిణ భంగిమము బాలాదులు న్యక్తముచేయు సుఖానుభవము. కవులు న్యక్తము చేయునది శాశ్వతము; అంతియేగాక యనుభవపూర్వకము. కవుల యనుభవమును స్మరించినపుడెల్ల స్మర్తరు నానందరసమున నోలాడించును. అట్లు లసక్తతో స్మరణముచేయుచు తన సృజకను గవిభావానకూలముగా మార్చికొనును. వాల్మీకి యేనాటి వాడో; ఎప్పుడు రామచరితమును భావనోనుకూలచరియదు; కాని యాచరితమును నేడువాడినను వినినను మనము తస్మయల మగుట యెందులకు? సీతను జ్ఞాపించుట యెందులకు? రావణుని దూరుట యెందులకు? రాముని వలె నెల్లనాడు నుండవలయును; సీత సుఖముల నలచరించిన యెలనాని యిద్మప్తవతి యని లోకిము సందెల్లరు నెంచుకొందులకు? మన పిల్లలకు వారి పేర్లనే పెట్టికొని పిలుచుట యెందుకు? దీనికంతకుఁగారణము వాల్మీకి. ఆ ఋషిపుంగువు గామాయణమును ప్రపంచ మొక దానిని సృష్టించెను.

అప్రపంచమునందు మనము నివసించుచున్నాము. అట్లయ్యును దీని నిదమిద్దమని పండితేతరులు గ్రహించ నేరు. కనుకనే సహృదయులగు పండితు లేమనుచున్నారు? కవి యీ ప్రపంచము నెట్టుల భావించునో యావిధముగాఁ బ్రపంచము పరివర్తించుననికదా. కావుననే కవ్యభావ మీ జగముని యందురు.

అట్టి విశ్వ పరివర్తయితలగు కవుల యుద్దేశ్యని నామము వైసందిన స్మరణముచేఁ బ్రకాశించుచున్నదో, యెవ్వడు ఖండ ఖండంతర స్వై కవులయందు నగ్రగమ్యుడనియు ననన్యనా మ్యుడనియుఁ బోల్చి నొందుచున్నాఁడో యట్టి పవిత్రనామముడగు కాళిదాస మహాకవి తన కృతులయందుఁ * బ్రథితయశస్కులని యెవ్వరి నామముల సంస్మరించెనో వారియందొకఁడుభా సమహాకవి. అతడు సంస్మృతమున రిచించిన గూఢకములం దొక్కటియగు కర్ణభాషమును నాంధ్రమునఁ జవిజూడఁబోవుచు ముందుగా నాకవి చరితమును స్థాపించి న్యాయమున నించుక యెఱుఁగుట సమఁదము; కావున నామహాభాగుని చరితమును గొంచెముగానిట వ్రాసెదము.

* ప్రథితయశసాం భాససౌమిల్లక కవిపుత్రాదీనాం ప్రబంధా నతి క్రమ్యవర్తమానకవే కాళిదాసస్య క్రియాంకకథం బహుమానః."

మాలవికాగ్నిమిత్రే, ప్రస్తావనాయామ్.

సంస్కృతకవుల కాలవిచారము నేటివఱకు సంధకా
విబంధురమై యున్నది. భాసమహాకవి వ్రాసిన గ్రంథములలో
సన్నిటం బ్రశస్తికక్కినది స్వప్నవాసవదత్తమను నాటకము.
ఆనాటక విభాసము ననుసరించి యనేక కృతులు కన్పడుటచే
నవియు భాసకృతములని సర్వజనాంగీకృతము. అందుఁ గణ
భార మొనటి. ఈ కవి వ్రాసిన గ్రంథకములందు స్వప్నవా
సవదత్తమను బూర్వకవులు నాలంకారికులు నిక నితరులు
ను సంస్మరించిరి. గలమరికోశ టీకా సర్వస్వమునన రావనందు
లును, ౨ భరతనాట్య వేదనివృత్తియందు సభినవగుప్తాదు
లును, ౩ ఆనందస్థనాచార్యులు ధ్వన్యాలోకమున ౪ సూక్తి
ముక్తావలియందు రాజశేఖర కవియు ౫ హర్షచరితమున భట్ట
రామమను సంస్మరించుటచే వీరికిని, మాలవికాగ్ని మిత్ర

౧. స్వకళిమాతృసాత్కర్మ ముదయనస్య పద్మావతీ పరిణయోఽర్థ
శృంగారః స్వప్నవాసవదత్తే, కృతీయ ప్రత్యైవ వాసవదత్తై పరిణయః
కామశృంగారః.”

౨. కృచిత్రీందా యథా స్వప్నవాసవదత్తాయమ్”

౩. శరచ్చాంకేతి స్వప్ననాటకస్థం పద్యమదాహరతి.

౪. భాసనాటకచక్రేఽపిచ్ఛేత్తే ఓత్తేచరీక్షితుం । స్వప్నవాసవదత్త
స్యదాహణోఽభూన్నపావకః,

౫. సూత్రీభార్యకృతారంభైర్నాటకైర్గుహుధామితైః । సమతాకైర్య
తో రేథ భాసోదేవకలైరివ.

మున లోగడఁజూపిన కాళిదాసుని స్మరణవాక్యమునుబట్టి
యా కవికిని భాసుఁడు పూర్వ్యుడని తేలుచున్నది. ఇతఁ నితఁ
డిన్ని సంవత్సరముల నాటివాఁడనుటకు నాధారములు లేమింతే
సి యా చర్చ వదలుచున్నాము.

౨

భాస మహాకవి తన వ్రాయబోవు గూఢకమునందాదిని
“నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించు” నని వ్రాసి
పదప ధ్యన శ్లోకమును జెప్పుట సామాన్యముగాఁ గన్పడు
చున్నది. ఇది నాటకలక్షణమునకు వ్యతిరేక మార్గముననున్న
దని కొందఱి యభిప్రాయము. ఈ యభిప్రాయమును గార
ణముగాఁగొని గూఢకలక్షణకారులకుఁ బూర్వ్యుడని వీరి వా
దము. భాసుని నితరకారణముల బలమున గూఢకలక్షణకీర్తన
లకుఁ బూర్వ్యుడన్న ననవచ్చును గాని యీ కారణమువల్ల
నట్లునుటకుమాత్రము వీలులేదని మా విజ్ఞాపనము. నాంది
కవికృత్యము కాదనియు, సూత్రధార నిర్వర్తనీయ నునియు
గూఢక లక్షణగ్రంథములు వేనోళ్ళ జాటుచున్నవి. ౧ అదిని
బూర్వరంగమును విధించి సూత్రధారుఁడు వెడలిపోయిన
పిమ్మట నట్టివాఁడే నటుఁ డొకఁడు ప్రవేశించి కావ్యము నా

౧. పూర్వరంగం విధాయాదౌ సూత్రధారే నిర్దేశే । ప్రివిశ్య తద్వద
రః కావ్యమాస్థాపయేత్ ॥ దశరూపకే.

సాపింపవలయున"నియు ౧ "రంగద్వారము నారంభించి కవి
చేయవలయునని యుండుటచే, బూర్వ గ్రంథములయందు
నాంద్యంతమున సూత్రధారుడు ప్రవేశించునని వ్రాసిన పిదపఁ
గాఁదాసు స్తుతిపద్యమును వ్రాసినట్లులున్నదని"యు, ౨ "చె
క్కడ వాదికలదో యక్కడ రంగద్వారము లేదు; కాని
యక్కడ తంత్రముచే నదియే రంగద్వారము; ఎక్కడ
రంగద్వారము కలదో నాది లేదో యక్కడదియే
ఫలబలానుమేయమని"యు నాలంకారికులు చెప్పుచుండఁగా
భాస మహాకవి మొదట నాందిని వ్రాయక "నాంద్యంతమున
సూత్రీధారుడు ప్రవేశించున్నాడ"నుటలో గూఢకలక్షణ
కరిణకాలమునాటికి భాసు డు పూర్వపక్షమున ప్రమాదము.

కవులందఱు సూత్రీధారుని నిష్క్రమణానంతరము
"ఇది ప్రస్తావనమ"ని వ్రాయుదురు. భాసుఁ "విడిస్థాపకమ"ని

౧. ఉక్తంచ రంగద్వార మాభ్యకవిః కుర్యాదిత్యాది । అతఏవ
ప్రాక్షవ పుస్తకేషు నాంద్యంతే సూత్రీధార ఇత్యనంతరమేవ వేదాస్తేషు
(మాలవికాగ్నిమిత్రే కాళిదాసః) ఇత్యాది శ్లోక విఖనం దృశ్యతే ।
సాహిత్యదర్శనే.

౨. తథాచ యత్రనాంద్యస్తి రంగద్వారవాస్తి, తస్మి తత్తన్త్రేణ
సైవ రంగద్వామ్ । యత్రీరంగద్వారమేవాస్తి, నవాన్తీతత్రసాఫలబలాను
మేయా. రామచరణతత్కవాగీశ భట్టచార్యః ।

వ్రాసినాడు. ఇదియు కూడకలక్షణమునకు వ్యతిరేకమని కొందఱభిప్రాయపడుచున్నారు. “మొదట పూర్వరంగమును విధించి సూత్రధారుడు నెవలిపోయిన విమృత సట్టివాడో నటుఁ డొకఁడు ప్రవేశించి కాన్యము నాస్థాపింపవలయు” నను శ్లోకమునకుఁ దత్కర్తయే వివరిణమును వ్రాయుచు ౧ “ఆకాన్యార్థ స్థాపనవలన (ననఁగా) సూచనమువలన స్థాపకము” అని వ్రాసినాడు. దీనినే ప్రస్తావన యనియు, స్థాపన యనియు, స్థాపకమనియు ననేక నామముల వ్యవహరించుచున్నారు కాని వేఱుకాదని మేము విన్నవించుచున్నాము.

కర్ణుని కర్ణముల భారమును దొలగించు నీ కూడకమునందుఁ బ్రధాన పాత్రము కర్ణుడు. ఇతఁడు దుర్యోధనుని కుశిబుజమై భీష్మద్రోణుల యనంతరము కొరవవాహిని నడపుచుండును. పాండవుల బలములు పెచ్చుపెరిగి మేనులు మఱచి యుద్ధము చేయుచుండెను. పోరు ఘోరమయ్యెను. కర్ణుని పొడి రాజరాజున కగుపడలేదు. తాను పరబలములతోఁ బోరుటకు నెడలుచుఁ గర్ణునకుఁ ద్వరఁగా రమ్మని వార్త నంపెను. ప్రిస్త కాలుఁడగు కర్ణుడు లోలోఁ గలుగు నాందోలనము నాపికొని

నవ కావ్యార్థ స్థాపనాత్ సూచనాత్ స్థాపకః | దశరూపకే.

యత్సాహమును చెచ్చికొని వీరాలాపములతో బ్రవే
శించును.

కప్పుడు గిట్టనకు గురుడుగు పరశురాముని శాపము మనస్సు
న గాక్షిణ్యముగా యప్పుడే కప్పుడు గురుశాపము తగిలినట్టుల ద
ద్విత్యంతాంతిమంతయు నొక-మారు జ్ఞప్తికి నచ్చెను. హృదయ
మున నావృత్తాంతము దాగుట కవకాశ మిది నతనికి లేదు
పొటనే సారథియగు శల్యున కది తెలియజెప్పెను. ఈ శాప
మునకు సన్నిహిత కారణమేమి ? గురుడు తన తోడ నుపధా
నమునుగాంచేసికొని నిద్రించుచుండగా నొక పురుగు తోడ
క్రి.ద.క్షే. తోలియజొచ్చెను. గురుని నిద్రాభంగమును
సహించని వీరుడుగు కర్ణుడు పురుగు పెట్టు బాధను సహించె
న. స్వహాని పరహానికంటె శ్రేయమను వీరుడైన కర్ణుడు
గురుని శాపమునకు బాల్చెను.

అస్త్రములు స్ఫురింపక పోయినను విషాదమును గొనక
రణముచకు బోవునెడల వీరునకులుగు నుత్సాహ మీ
నాడు స్వతఃసిద్ధముగా వీరుడుగు కర్ణునకు లేదు; విధురత్వము
కర్ణునలయికొనెను. ఈ వైధుర్యము కలుగుటకుఁగారిణముతో
బుట్టుల మీదికి యుద్ధము చేయ బోవుట వలననా? ఏమో!
పాండవుల బంధుమన్న దల్లిపలుకులు జ్ఞప్తికి వచ్చునున్ననట.

చేతినిండ యుద్ధము కల్గినది కదా యనిన గురుని శాసమువల
న బాణముల ప్రయోగోపసంహార ముత్రములు జ్ఞప్తికి వచ్చుట
లేదట.

కర్ణుడు మరల వీరుల కుచితమగు నుత్సాహమునంది పాండ
వబలములపైకి దుముక యత్నించెను. ఇంతలో నొక యాచకు
ని కంఠద్వని వినబడెను. ఈవినబడిన దెవరికి ? దానకర్ణునకు.
దానము కర్ణునందు సార్థకమందురు. అట్టివాడు కరుక నే
దుర్యోధనునకు శరీరదానముచే గింకరుడయ్యెను. తల్లికి
వాగ్దానముచేసి పాండవులకుఁ బులితోటదొడిగిన మేకయై
యుద్ధభూమిని సంచరించెను. గురు నిద్రాభంగ మొర్వలేక
పురుగునకు రిక్తమాంసాదుల నల్పించి దాతయ్యెను.
దుర్యోధనునకు శరీరము దానము చేయుటవలన సూర్యపుత్రుఁ
డయ్యుఁ గింకరుడై యెఱుకపడుటకు సమయము కల్గినను
స్వజన్మరక్షణమును జేసికొని సూతమరణము నంచెను. తల్లికి
మాట యిచ్చుటచే జేజిక్కిన పాండవులను నర్జునుడు దక్క
తక్కినవారిని నులుమక శత్రువులకు బలమును గలిగించిన
వాడై తన నాశము సనుభవించెను. గురునికొఱకు పురుగు
నకు స్వరక్తము నొసఁగియు, గురుశాప మనుభవించెను.
అనఁగాఁ గర్ణుడు స్వనాశకారణములకైన సమ్మత్తిమవాడు
గాని దా న వీ రు డను మాటకు భంగము గానీయ. ఇట్టి

కర్ణునకు యుద్ధాభిముఖుడై పోవునప్పుడు యాచకుడు కన్పించి నోనిక నలడు యుద్ధముమాట లెక్కెట్టునా ? యాచకుని ముందు పరితుష్టునిజేసి యంపఁది యలఁకి మనశ్శాంతి యె క్కిడ ? ముందు యాచకునకు సమస్కరించి దీర్ఘాయుష్మంతుఁ డగుటకంటె యశస్కాముడఁగుట శ్రేష్ఠమని నిర్ధారించుకొని మీ కేమికావలయునని యాచకు సడుగకయే తన వశ మందుండు వాని ననేకముల నిచ్చెదనని యెన్నిటిఁ బేర్కొని నను నలడు వాని నవసరము లేదనఁగాఁ దుదకుఁ బ్రాణముల నిత్తుననియె. దానికా కుహనాయాచకుడు భయమభినయించె ను. పిమ్మటఁ గర్ణుడు తన ప్రాణములకంటె మిన్నయగు కుండ లముల నిచ్చి యా యాచకుని సంతుష్టునిజేసి పంపెను. ఈ కుండలముల హరించినది యాచకరూపముననున్న యింద్రుఁడు ఈ కుండలములతోఁ గర్ణుని ప్రాణములు పోయినట్టులే. ఈ సంగతి కర్ణునకుఁ చెలియును; కాని కర్ణుడు దానవీరుఁడు ఇట్లు కుండలముల గ్రహించిన యింద్రుఁడు కర్ణునకు బ్రాహ్మ ణుని ద్వారా శిక్తిసంపఁగా దాని నిచ్చినదానికిఁ బ్రతిగాఁ దానవీరుఁడగు కర్ణుడు గ్రహింపక బ్రాహ్మణవచన మతిక్ర మింపఁగూడదను ధర్మమునకు బద్ధుడై గ్రహించెను. పిమ్మట యుద్ధము జ్ఞప్తికివచ్చి యచ్చటికి వెడలెను. ఇట్టి దానవీరుఁడగు కర్ణుని లోకమునకు భాసమహాకవి యీ చిన్న రూపకము

౧౩

ద్వారా తెలిపెను.

ఇత నీరూపకమందలి సము విరమని మేము చెప్పినవ సములేదు. ఇత నిపుణముగా గఢా సంవిధానము చేయు మహానుభావుడు భాసకివి. కనుకనే సర్వకవ్యగ్రాంథికను కాళిదాసుఁడును భాసుని సంస్మరించె నన్నప్పుడు భాసుని కవితామహిమను బొందుటకు మేములవారమని యితిహాసిందలి గుణముల గ్రహింతురని ప్రాజ్ఞులకు విన్నవి మచున్నాము.

స్వస్తిప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాః
న్యాగౌస మ్నాగ్గేణ మహి మహిః
గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభమస్తు నిత్యం
లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు.

ఓమ్ తత్సత్.

తెనాలి,
దుండభి, చైత్రశుద్ధము. }

కోపల్లె శివకామేశ్వరరావు.

శ్రీ రస్తు

గ శే శా య న మః

మేధా దక్షిణమూర్తయేనమః

క ర్ణ భా ర ము.

[నాంద్యంతమున సూత్రధారుడు ప్రవేశించుచున్నాడు]

సూత్రధారుడు

సరహర్యక్ష సమీక్షణభ్రమిత కాంతామర్త్యదైతేయ ని
ర్జరసందోహ రసాతలుండు నఖ తీక్ష్ణహోదినీ ఖండితా
సుర వక్షోలకుండు దేవపుదోశ్శుంభదృలాకర్షి శ్రీ
ధరుఁ డెల్లప్పుడు మిమ్ము బ్రోచుతను నిత్యశ్రీలగల్పించుచున్.

ఆర్య మిత్రులకు విజ్ఞాపించెదను. ఏమిది ! విజ్ఞాపించునున్న
నాకేదో ధ్వని వినబడుచున్నది ! ఏమో చూచెదను.

శ్లో

[నేపథ్యమున]

ఎవరక్కడ ? మహారాజగు సంశ్లేషకు నివేదింప
వలసినది.

సూత్రధారుఁడు

తెలిసింది.

పోరు ఘోరమగుట భూపురందరుడైన
కారవేళ నాజగగను తోడ
విన్నవించుచుండ భృత్యుఁడొక్కడడె
తోట్రుపాటుతోడ దోయిల్లాగ్గి.

[సూత్రధారుఁడు నిష్క్రమించును]

ఇది స్థాపకము.

(అంత భటుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

భటుఁడు

యుద్ధకాలము సమీపించినదని యంగరాజునకు విన్నవింపుడు.
అదే నగుమోములం గరి రథాశ్వములెక్కి నరేంద్రసింహులీ
యదనునఁ బార్థకేతునెదుటబై పొనర్చి సింహనాదముల్

ప్రిదులని శత్రుహంకృతులఁ బేంపగు నారణభూమిఁ జూచ్చెఁడన్
గద జగదేవీరుడగు కొంపనాథుఁడు నాగకేతుడై.

[ముందునకేఁగి చూచి] సమయోచితకేఁపుడై శల్యరాజు
తోఁగొడి స్వగృహమునుండి యడుగో యాగరాజుటకేవచ్చు
చున్నాఁడు. ఇరాక్రమవిగుఱుడును యుద్ధోన్మత్తముఖుడనగు
నితని కెన్నఁడు లేని మనస్తాపము కలిగెనందులకో?

అనిమొన నుగ్రదీప్తి విశవాత్ముఁడు వీరగణాగ్రగణ్యుడే
యనుపమమిద్ధిశాలి మొగమందుఁ చుఁగముపేల గీర్ష్యుని
దున మొయిల్చి మైతలేదోడెడు సూర్యుడో నాఁగని త్రిలోక
గనఁబడు స్వస్థిభావరుచి కల్గిన పౌరుషమూర్తి కిట్లుఁడన్.

ఎదుటకుఁ బోయెదను.

[నిష్క్రమించుచున్నాఁడు]

(పైఁచెప్పిన విధముఁ గర్తవ్యములు వ్రేవేళించుచున్నాఁడు)

కిట్లుఁడు

మామక బౌహుముక్తిశతమార్గణ మార్గగతావనీపతి
గ్ధామము జీవశేషమయి పొచ్చునొకో మజలకారణాంగణం
బీమిసఁ బార్థుజూచెదనయేనిఁ గురువృథులెల్లవారి కి
ష్టే ముదమున్ ఘటించెద మహీనుత విక్రమశాలినయ్యెదన్.
శల్యరాజా! అర్జునుఁడున్నయెడకు మనరథమును పోనిమ్ము.

౨౦

శిల్పము

మంచిది. [తోలుచున్నాడు]

కర్ణుడు

బోరా!

వారణ కూభముల్వగుల వ్రచ్చులుగా రసరస్యసారసుల్
స్ఫారబలంబు కల్మి నిరువాగును నొకొరు మీచచ్చుచు
బోరెడు యుద్ధభూముల చుముడితెచ్చేచున విక్రమించు నా
కీరణ కాలమందు జనించెను నీవిధురత్నమేనాకో.

[స్వగతము] ఎంతకష్టము!

పాంప మహిషీయా కూతి గర్భమునఁబట్టి

తెలియఁబడితి జగమున రాధేయఁడనగ

ధర్మరాజాది పాంపసంతానమెల్ల

నాకుఁదోఁబట్టులేకన న్యాయ్యమయ.

సమయంబుబైను లభ్యభోధనము దోస్సారప్రభావప్రకా

శముసేయంగను, గాని యియ్యదనునకాశస్త్రబులై శిక్షితా

స్త్రము లెల్ల స్ఫురియింప వయ్యడిని; దుర్వారస్త్రాసంబు చూ

పుమతిక వారణసేయు మాతృనచనంబుల్; ప్రాగదృష్టంజెహో.

[ప్రకాశముగా] ఓ మద్యరాజా ! నాయస్తవృత్తాంతమును
• జెప్పెద. వినము.

శ ణ్య : డు

నాకాసంగతి విసవలయుననియే యున్నది.

క ర్ణ : డు

మున్నొకనాడేను బరిశురాముని కడ కేగితిని.

శ ణ్య : డు

అప్పుడేమయ్యెను ?

క ర్ణ : డు

అప్పుడు

పరిశువు ఫరిమ వాని శంపాలతాక
నీలజూకలూపుని క్రితవీరయముని
మునివరుని భృగుచంశ కేతుని నెఱింగి
వందనము చేసి నిలిచితి వారి కడను.

శ ణ్య : డు

తరువాత నేమి జరిగినది ?

౨౩

క రు : ప

అంత సత్యం నన్నాశీర్వదించి నీ వెనడవు; ఇకటి కెందు
లకు వచ్చితివని చూడెనను.

శ ల్య : ప

అసంతరము ?

క ర్ణ : ప

స్వామీ ! మీ శుశ్రూషనలన, నఖిలాస్త్రసాధనము
నగుటకు వచ్చితి సంతాని.

శ ల్య : ప

అప్పు డతఁ డేమనెను ?

క ర్ణ : ప

బ్రాహ్మణులకు మాత్ర మస్త్రము బుహదేశింపును; క్షత్రి
యులకు నేర్పనని యా మహానుభావుఁ డనియెను.

అది

శ ల్యు : డు

వానికి క్షత్రియులయెడఁ బూర్వవైర మున్నదియేకదా !
తగువార నేమయ్యెను.

క ర్ణ : డు

నేను క్షత్రియుడను గానని చెప్పి వారికడ ధనుర్వేద
మభ్యసించితిని.

శ ల్యు : డు

మంచిది. పిమ్మట !

క ర్ణ : డు

అట్లు విద్యాభ్యాసము చేయుచుండఁగా నొకనాఁడు ఖల
మూల సమిత్కుశే కుసుమాహరణార్థము పోవు గురుని
వ్రేట నేనును బోయితిని. ఆ యడవిలోఁ దిరుగుటచే నలసి
గురుఁడు నా తొడపై నిదురించెను.

శ ల్యు : డు

అప్పుడేమయ్యెను ?

అ
క ర్ణ య

అంతట

వజ్రముఖమును క్రిమి దైవ నశము వలనఁ
దొలిచి బాధింపఁజొచ్చె నా పాదము శేరి;
భంగమగు గురునిద్రయన్ భయము వలన
వ్యధను సహించి తపుడు తైర్యమున నేను.

అంత నా గురువు

నెత్తుటి తడి మేల్కొని నా
నృత్తిము సాంతముగ నెఱిగి యెక్కడి కోపం
జెత్తెనో ! నీ యస్త్రములు
మత్త ! సమయ విధలములగు మచ్చాపమునన్.

అని యనియెను.

అర్జున

అహా ! ఎంతకష్టమునకుఁ బాలైతివి !

క ర్ణ య

ఇపుడా యస్త్రవృత్తాంతమును బరీక్షించెదను. [అట్లుచేసి]
ఈ యస్త్రములు నిర్వీర్యములుగాఁ గన్పడుచున్నవే ! ఇది
యంగాక

దైన్యమునఁ గన్నలను మూసి తడఁబడుచును
 సశమఁ దప్పియున్నది హయవాహన మదిగొ;
 సత్తవన్త మద సంగంధి సామజములు
 యుద్ధ విముఖతఁ బట్టుచు నుండె నవిగొ !
 శంఖ దుందుభులును మ్రోయటలేదు !

శ య్య : దు

అక్కట ! ఎంత కష్టము !

క ర్ణ : దు

మద్రాధిపా ! విషాదపడియెడవేల ?

పెచ్చిన స్వర్ణం బబ్బును

బొచ్చును విభిన్న పగట నేడైర గెలువక

బొచ్చుము లేనీ నెంటును;

వచ్చునె నిష్ఫలము పోర భటులకు నెందుక.

మతియు

నను రక్షింపవలయు నెడ

రణమందునను బహుగతుల రాజులు హయముల్

ఘన కాంభోజ కులజములు

కెనుకాఁపగుచును సుపర్ణవేగము లరయున్.

గో బ్రాహ్మణులకు సుభమ్మగుగాలె. పతివ్రతలకు మంగళ
మగుగాక. సంగ్రామమున వెనుకంజవేయనివారికి సుఖమగు
గావుత. ప్రాప్తకాలుడనగు నాకక్షయ మగునుగాక.

ఓ చీమలారా !

ఓరువరాని పాండవచమూత్కురమ్మ శౌరభాణి, సద్గుణ
కారుని కర్మపుష్పం జెరగాగొని పార్థుని నా దవాస్థిమ
ద్దారుణ స్రవజాలముల దండితుజేసి, సమీకరంగమ్మ
శీరగఁ దోవనీతు హతసింహవసంబును బోలె నియ్యెడక.
శల్యరాజా ! రథమెక్కుడము.

శ ల్య : దు

మంచిది [ఇద్దఱు రథమెక్కుటను నటించుచున్నారు]

క ర్ణ : దు

శల్యరాజా ! యర్జునుఁడున్నయెడకు మన రథమును బోనిమ్ము.

[నే ప ధ్య ము న]

ఓయీ ! కర్ణా ! నిన్నొక గొప్ప యర్థమును యాచించు
చున్నాను.

క ర్ణ : దు

ఔరా ! ఆ కంఠధ్వని యెంత గంభీరముగా వినబడుచున్నది.

విమల రమాస్పదండతఁడు విప్రుడె కేవల మాప్రభావుడ
గము నొకదాని వేడఁడు పడింబులె నాకు శ్రవస్సుఖంబులై
ప్రమదిమెల్లర్చు ధీరమధురస్వరమున్ విని యూర్ధ్వకంఠక
న్దములయి చిత్రితంబులన మాస్పడియుండును జూపె కృమయల్.

ఆ బ్రాహ్మణుని బిలువుము. కాదు కాదు. నేనే పిలిచె
దను. ఓ బ్రాహ్మణా! త్రమా ! ఇటు రండు.

[బ్రాహ్మణుని మాట మున నింద్రుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

క ర్ణుఁడు

ఓ మేఘ బృందమా! మీరు సూర్యుని వలన విచ్చునట్లు
పిచ్చి పోడగును. [కిర్ణుని సమీపించి] ఓయి కర్ణా ! నిన్నొక
గొప్పయర్థమును యాచించుచున్నాను.

క ర్ణుఁడు

స్వామీ! సంతోషము.

రాజమాళిరత్నరంజిత పాదుడై

ధరఁ గృతార్థుడనగఁ బరగిసట్టి

విప్ర పద రజః పవిత్ర కీర్షుఁడు కిర్ణుఁ

డిదె తమకు నమస్కరించు చుండె.

ఇంద్రుడు

[స్వగతము] ఇప్పుడు నేనే మామను? దీర్ఘాయుర్భవ
యందునా? దీర్ఘాయుడగును. ఏమియు ననకుమనా! మూఁగుడి
వని నన్నుఁ బరిభవించును. ఈ రోజు శత్రుగురుఁ నప్పు
మఱేమి చేయుదును? ఆ! తోచిన దొఱకినది. [ప్రకాశముగా]
సూర్యచంద్ర హిమవత్సాగరులవలె నీ కీర్తి వర్ధిల్లునుగాన.

కన్యకుడు

స్వామీ! దీర్ఘాయుడవు కమ్మని ముకుంటి కల! అవును.
ఇదియే శోభనము. ఎట్లన

ధర్మ మాజ్ఞాపవలయు యశ్శ్రమున చరుడు

స్థానశ్రీ భుజంగ జహ్వనలము;

కాప్యర బ్రాల పాదీగు నుండు గర్భ

మొకట సంతెయి ననుండు నుగం చుద్రు.

ఆర్యా లేమ కేమి కావలయును !

ఇంద్రుడు

నే నొక గొప్ప యర్థమును యాచింపవచ్చితిని.

కర్ణుఁడు

మీ కోరిక నెవ్వరేదను

అరని సురవర్య ! తృప్తవత్సాను యాత

మమృతకల్ప సుశీర ధారాభివర్షి

మై విత్రిమై కనకశృంగాచిత్రమయి

యౌధి కోరదగిన గోసహస్రమిత్తు.

ఇందు

గోసహస్రమా ! ఒక ముహూర్తము పాలు త్రావెదను.
 కదా ! నా కది యక్కడ లేదు.

కర్ణుఁడు

అక్షిణ దీనిని వినుడు

అన తురగసమాసములు న

రనాథ మాస్యములు రాజ్య విమలవగునా

ధనములు కాంభోజభవము

లనిలరయమ్ములు తురగ సహస్రము లిత్తు.

ఇం దుండు

అశ్వములా ! మొక ముహూర్త మెక్కెదను. కర్తా ! నా కవి యుక్కుర లేడు.

కర్ణుండు

అవియు నవసరము లేనిచో దీనిని వినుము.
మహారావిలగమహాగములఁ గ్రమ్మఁ పట్టడవారిత ము
బునగంజీరవంబునకొ విపుడశంబు బూరికి బుచ్చి భూ
భృషముల నాఁగఁజరించి శాతదశనస్థితార్కులాభ్యాసు
స్మదిమాతంగసహస్రమిచ్చెదను సమ్మగ్భక్తి మీకియ్యెడక.

ఇం దుండు

ఏనుఁగులా ! ఒక నిమిష మెక్కెదను. కర్తా ! నా కవి యుక్కుర లేడు.

కర్ణుండు

అవియును నవసరములేదా ! దీనిని గొనుఁడు. అపర్యాప్త
కనక మిచ్చెదను.

ఇందు

గ్రహితును. కర్ణా ! గ్రహితును. ఇత వెళ్ళెదను.
[కొంచె మేరి వచ్చి] ఓయి కర్ణా ! నా కిది యక్కరలేదు.

కర్ణుడు

ఈ భూమిని బయంచి మీ కిచ్చెదను.

ఇందు

ఈ భూమితో నేమి చేయుదును !

కర్ణుడు

అట్లైన మీ కన్నీప్తోమ ఫల మిచ్చెదను.

ఇందు

అన్నీప్తోమ ఫలముతో నేమి ప్రయోజనము ?

కర్ణుడు

నా శిరము నిచ్చెదను.

ఇం దుండు

అ-అ ! ఎంతమాట వింటిని ! [వణకును]

కర్ణుండు

భయపడవలదు. భయపడవలదు. ఇంకొకదానిని వినుము.
నవనవకాంతి నాకు జననంబగు నప్పుడ కల్గి పోయెను
న్నవి నను దేవదానవసహస్రము తాకినఁ జిట్లకుండ నీ
కవచము కుండలంబలును గానుకఁగా నివి యిచ్చువాడ మీ
వసరమేని పైకొని పృథార్థత నన్న ననుగ్రహింపుడు.

ఇం దుండు

[సంతోషముతో] ఇమ్ము వానినియు

కర్ణుండు

[స్వగతము] ఇదియే యితని కోరిక. ఇది కవటముల
ప్రోవగు కృష్ణ నుపాయము కావచ్చును. కాదు. అతడే
యితఁడు. అన్నదానిని గుఱించి దుఃఖించుట యుక్తముకాదు.
ఇందు సంశయింపనేల [ప్రకాశముగా] గ్రహింపఁదగును.

శ ల్యుఁడు

అంగేశ్వరా ! నీవని యాయకు మీయకుము.

మద్రాసా ! యెదులకు వారించువు. చూడము.

కాల ప్రియమున శిక్ష క్షయము నొందు;

విశుగును సబద్ధమూలముల్ వృక్షములును;

లలిత నీరాశియగుత జలమ్ము లింకు;

నిచ్చినది వేల్చినది యెప్పుడెసగుచుండు.

కావునఁ బరిశ్రావనలసేనది. [తీసి యిచ్చుచున్నాడు]

శంధ్రుడు

[నిహించి] ఇది నిహించితిని. స్వగతము సర్వనిలిపుల
సమిక్షమున నట్లైన విజయార్థము మున్న నే నన్న దిప్పు
డనప్తించితిని. ఇత నైరావతిమెక్కి- కర్ణాటకుల యద్ధవిశేష
మును జూడెడగాక.

[నిష్క్రమించును.]

శ ల్యుఁడు

అంగేశ్వరా ! నీవు వందితుడవైతివి.

క ర్ణు : దు

ఏవనిచేత ?

శ ల్య : దు

ఇందునిచే!

క ర్ణు : దు

కాదు కాదు. ఇందుకే నాచేత వంచితుడయ్యెను. ఎట్లన
వేలుపుతోడుదైత్య భుజవీర్య వినాశకుడు సురద్వీపా
స్థాలన కర్త శాంగుళియు బ్రాహ్మణయజ్ఞహుతాహుతి నొనం
జాలు కిరీటవంతుడు బ్రహ్మస్తయశస్కుడు బాక శాసనుం
డేలలి నిచ్చదానమున కే చెయిసాచి కృతార్థుడయ్యెగా.

[దేవదూత బ్రాహ్మణయజ్ఞమున బ్రవేశించుచున్నాడు]

దే వ దూ త

ఓ యంగేశ్వరా ! కవచకుండలగ్రహణపశ్చాత్తాపపుడగు
పురందరుడు నిన్ననుగ్రహించెను. పాండవులయం దొకనిని
వధించుటయం దమోఘమగు విమలయను నామముగల యీ
శక్తిని గ్రహింపుము.

30

కర్ణ : డ

ఇచ్చినదానికి బదులు గ్రహింతును.

దేవదూత

నేను బ్రాహ్మణుడను. నామాటవలన దీనిని గైకొనుము.

కర్ణ : డ

బ్రాహ్మణ వచనమందువా ? వారిమాట నిరవతి నే
నతిక్రమింపలేదు. ఎప్పుడాయత్తము నాకు లభించును.

దేవదూత

గృహించినప్పుడు.

కర్ణ : డ

చిత్తము. అనుగ్రహింపబడితిని.

దేవదూత

మంచిది. [నిష్క్రమించుచున్నాడు]

కర్ణ : డ

శల్వరాజా ! రథమారోహింతుమా ?

శేల్యుడు

మంచిది. ప్రధారోహణము నడింతును.]

శేర్లుడు

ఏమో శేర్లుడు వినబడుచున్నది. ఏమది !

ప్రళయము నొక సాగరిము భంగిగ నొకరినాడి చున్నట్లుగా
గలిగెడు. గృష్ణునాదమది కాదది ఖల్లున విశ్రాంతిగా
అనిర యుక్తమనింపనికి బాటన గోపవంశపున మిశ్ర
జ్ఞాముగ నిష్పదాకలనం బాధ్యుడు యధము వేయ నొచ్చెడి
శేల్యుడా ! ఇతఁ యున్నచున్నయెడకు మన నిధమున
బొంగును.

శేల్యుడు

భవితవాక్యము.

పెన్నుడు గలుగుత సంపద తెల్లయెడల
నెల్లకడల నాడెలు నశించుగాత
రాజగుణముల ప్రోవయి రాజొకండె
మనలం బాలించు గావుతమాన్యగిగుచు.

15198

